

EN POQUES PARAULES

Espai de reflexió: Inclusió educativa

11 de juliol 2024
Sessió 2/2

Jesús Soldevila,
professor al Màster en
Educació Inclusiva, de
la Universitat de Vic
Universitat Central de
Catalunya i membre
del Grup de Recerca en
Atenció a la Diversitat.

Vers una escola inclusiva II

Aquest document vol ser un recull dels continguts i les aportacions que s'han generat en el marc de l'*Espai de reflexió sobre la inclusió educativa a les escoles bressol municipals*. Per tant, el que aquest document pretén aportar són elements que puguin ser d'utilitat perquè els claustres d'aquestes escoles puguin reflexionar sobre què entenen per educació inclusiva i quines són les barreres que imposen en els processos educatius que desenvolupen.

Què entenem per educació inclusiva?

Definir què entenem per educació o escola inclusiva s'ha fet de moltes maneres els darrers trenta anys. No obstant això, davant la dificultat que pot significar definir un concepte que té un alt caràcter contextual, cultural, multidimensional i estructural, i la facilitat amb la qual aquest s'ha desdibuixat i tergiversat fins al punt que fins i tot pràctiques o escoles exclusives es defineixen com a inclusives, va portar la UNESCO (2020) a recomanar que, per tal de poder avançar cap a aquest horitzó, cal establir definicions clares de què entenem per educació inclusiva. Sobre què és una escola inclusiva, recomanem la definició que es pot trobar en l'article d'aquest enllaç sobre [l'escola de i per a tothom](#).

Tanmateix, hi ha unes quantes idees que voldríem destacar:

- L'escola de i per a tothom no és només una qüestió de **dret**, sinó també de **qualitat** de l'educació (Soldevila, 2015).
- L'escola de i per a tothom no només és **possible**, sinó que, a més, és una **oportunitat** (Cuomo, 2004).
- L'escola de i per a tothom és **necessària**, perquè una societat inclusiva és impossible sense una escola inclusiva.
- L'educació inclusiva no és una mena de «nova educació especial».
- L'escola només pot ser de qualitat si ho és per a TOTHOM, si no es converteix en instrument de selecció.

Però, com podem saber si una aula i una escola són inclusives? La resposta a aquesta pregunta és molt complexa, ja que en una escola hi intervenen moltíssims factors. Una mostra d'això ens l'ofereixen Tony Booth i Mel Ainscow (2002) en el document *Índex per a la inclusió*, en què recullen una gran bateria de preguntes que serveixen a les escoles per analitzar i valorar en quin punt es troben en el camí vers la inclusió. Aquest document pot ser de gran utilitat per a aquelles escoles que vulguin encetar un procés de reflexió profunda sobre les seves cultures, polítiques i pràctiques. No obstant això, per fer una anàlisi més ràpida, aquests mateixos autors defineixen tres conceptes que, entesos com a condicions, ofereixen la possibilitat de donar resposta a la pregunta sobre com podem saber si una aula i una escola són inclusives. Aquests conceptes són:

- **Presència:** La primera condició és la presència. Com clarament indica la paraula, aquest concepte té a veure amb les possibilitats que tenen els infants d'estar presents a les escoles i les aules que els pertoca. Aquesta és la condició més bàsica, ja que sense no es poden donar les següents. Garantir la presència significa assegurar que tots els infants tenen el dret d'assistir a l'escola que els pertoca i estan amb la resta d'infants de manera ininterrompuda. Per tant, aquells infants que són derivats a altres escoles o aules, no disposarien ni de la primera condició per estar inclosos. Són infants que viuen exclosos i discriminats per la raó que sigui (normalment la capacitat).
- **Participació:** La participació és la segona condició indispensable i, per tant, va més enllà de la mera presència física. La participació fa referència a la possibilitat que tenen els infants d'estar implicats a la vida de l'aula i l'escola, de sentir que hi pertanyen i hi són membres de ple dret. A més, també és indispensable que els infants puguin participar en totes les activitats d'aprenentatge i formes de participació social. Així, la participació implica que els infants se sentin valorats i respectats, i que tinguin l'oportunitat de contribuir activament a la comunitat escolar.
- **Progrés:** en realitat, els autors originàriament fan referència al concepte d'assoliment o aprenentatge en comptes de progrés, però, tal com feia Pere Pujolàs, ens decantarem per la paraula *progrés*, perquè ens permet referir-nos a les condicions per a la inclusió com a les tres P de la inclusió: presència, participació i progrés). Aquesta darrera condició fa referència al desenvolupament acadèmic i personal dels infants, i és indispensable, ja que no n'hi ha prou assegurant que l'alumnat pugui participar, sinó que aquesta participació ha de promoure i garantir que hi hagi aprenentatge. El progrés es mesura tant en termes de resultats acadèmics com de l'assoliment de competències clau que permetin als estudiants desenvolupar-se plenament i participar de manera efectiva en la societat.

Per tant, per saber si una aula i una escola són inclusives ens podem preguntar: tothom hi és present? Tothom hi participa? Tothom hi progressa? Si la resposta a aquestes preguntes és sí, sí i sí, podem parlar d'una aula i una escola inclusives. En el moment que en aquestes respostes hi aparegui un no, ens indicarà el camí que hem de seguir. Haurem d'analitzar quines accions portem a terme i cal canviar per tal que aquest *no* es converteixi en un *sí*.

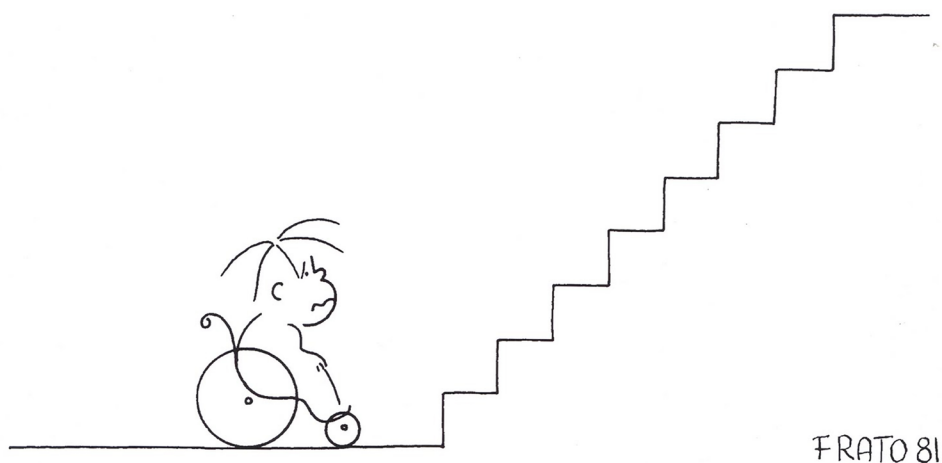
Les barreres a la presència, la participació i el progrés. Quin tipus de mestra volem ser?

Tal com acabem de veure, hi ha tres condicions indispensables per tal de poder parlar d'aules i

escoles inclusives. Tanmateix, les possibilitats que es donin aquestes condicions es poden veure estrocnades per barreres que impedeixen la presència, la participació i el progrés de tots els infants. Aquestes barreres poden ser de molts tipus: físiques, actitudinals, didàctiques, organitzatives, etc. Per tant, aquestes barreres es poden generar a nivell de cultures, de polítiques i de pràctiques. És per tot això que l'educació inclusiva consisteix en la identificació i l'eliminació de barreres (culturals, polítiques i pràctiques) a fi de **garantir la presència, la participació i el progrés** de TOTS els infants de l'aula i l'escola (Booth i Ainscow, 2002).

Però, **per què tot això té tant a veure amb quin tipus de mestra som?** Perquè, simplificant molt, podríem dir que hi ha dos tipus de mestres. Aquelles que focalitzen i culpabilitzen l'infant, i aquelles que posen el focus en els infants, però sobre tot en les barreres. Les primeres sempre trobaran l'explicació de les dificultats en les característiques dels infants i sempre faran referència a infants amb dificultats d'aprenentatge, amb NESE, amb TDAH, i les mil etiquetes més que vulguem anar construint. Quan el focus és només l'infant, la nostra acció educativa es veu molt limitada, perquè és difícil intervenir en les característiques de l'infant. El segon tipus de mestres posen el focus en aquells elements del context que funcionen com a barreres i que impedeixen que els infants puguin estar presents, participant i progressant, per eliminar-les i garantir la inclusió de tots els infants.

Serveixi com a exemple aquesta imatge del reconegut pedagog italià Francesco Tonucci.

El primer grup de metres només veurà un infant discapacitat per accedir a l'escola i que, per tant, hauria d'assistir a un altre tipus d'escola. Però, i si poséssim la mirada en el fet que el que impedeix l'accés d'aquest infant a l'escola no són les característiques de l'infant, sinó les escales, i que si les eliminem el mateix infant deixa de ser discapacitat i pot accedir a l'escola? L'infant no el podem fer caminar. Les escales sí que les podem eliminar.

Entenem que és molt més visible quan la barrera és física, però també n'hi ha de didàctiques, és a dir, aquelles que tenen a veure amb el fet que la nostra proposta didàctica esdevé un impediment perquè alguns infants puguin accedir a l'aprenentatge. De què estem parlant, doncs, de dificultats d'aprenentatge o dificultats d'ensenyament?

Quin tipus de mestra voleu ser vosaltres?

Bibliografia:

Booth, T., i Ainscow, M. (2002). *The Index for Inclusion: Developing learning and participation in schools*. Londres: CSIE.

Cuomo, N. (2004). *L'altra faccia del diavolo: Aprendere e insegnare in stato di benessere: un ategiameto sperimentale*. Cesena: AEMOCON.

Soldevila, J. (2015). «La inclusió escolar d'un infant amb diversitat funcional: una història de vida». (PhD. Universitat de Vic, Catalunya). <https://www.tdx.cat/handle/10803/315838#page=1>

UNESCO. (2020). «Towards inclusion in education: status, trends and challenges: the UNESCO Salamanca Statement 25 years on», UNESCO. <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000374246>